

Валентина Співачук,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Хмельницького національного університету
Світлана Біленька,
вчитель англійської мови, старший вчитель СЗОШ 29

Соціалізація особистості в умовах компетентісного підходу

Людина від свого народження проходить великий і складний шлях свого життя, на якому вона зустрічається і взаємодіє з різними людьми, групами людей, потрапляє під вплив різних середовищ. Для забезпечення успішної соціалізації особистості і інтеграції її у суспільство необхідно правильно створити всі необхідні умови. При організації цього складного і безперервного процесу неприпустимим є допущення будь-якої помилки, бо це може спричинити виникнення у особистості певних відхилень у характері, поведінці і таким чином людині буде важко адаптуватися у будь-яке соціальне середовище або й взагалі, не зможе включитися у суспільне життя. У процесі соціалізації в людині формуються соціальні якості, знання, вміння, відповідні навички, що дає їй змогу стати дієздатним учасником соціальних відносин.

Соціалізація відбувається як за умов стихійного впливу на особистість різних обставин життя, так і за умов цілеспрямованого формування особистості.

Автором терміну «соціалізація» стосовно людини є американський соціолог Ф.Р.Гідінгсон, який у 1887 році в книзі «Теорія соціалізації» вжив його в значенні, близькому до сучасного.

Соціалізація (від лат. *socialis* - суспільний) у вузькому розумінні – це процес, під час якого індивід засвоює культурні норми та соціальні ролі. В ширшому розумінні - це процес становлення особистості, оволодіння нормами і правилами життя в суспільстві, знаннями і вміннями будувати стосунки з іншими людьми на основі розуміння їх самоцінності і власної цінності, відповідальності перед собою й іншими, прагнення до набуття сенсу життя як радості творення і самотворення.

Соціалізація включає як цілеспрямований вплив на особистість (виховання), так і стихійні, спонтанні процеси, що впливають на її формування. Це процес отримання навичок, необхідних для повноцінного життя у суспільстві. Спочатку соціалізація індивіда відбувається в сім'ї, а вже потім в суспільстві. В сім'ї дитина черпає уявлення про суспільство, про його цінності і норми, тобто здійснюється первинна соціалізація. Поза домом відбувається вторинна соціалізація. В процесі вторинної соціалізації індивід долучається вже не до малої групи, а до великої. Основою вторинної соціалізації є заклади освіти.

В процесі соціалізації розрізняють соціальні та педагогічні фактори впливу на особистість. Серед факторів педагогічного впливу на розвиток соціальної компетентності здобувачів освіти виділяють: особистісно зорієнтований підхід в організації навчально-виховного процесу – це таке навчання, яке на перше місце ставить самобутність дитини, її самоцінність, суб'єктивність процесу навчання; доцільне і оптимальне використання

інформаційно-комунікаційних та інших інноваційних технологій; сприятливі внутрішні комунікації – партнерство у стосунках, взаємоповага; розвинене освітнє середовище – це сукупність природних, фізичних та соціальних об'єктів, які впливають на формування учня, сприяють або перешкоджають становленню міжсуб'єктних взаємодій освітнього процесу; шкільні традиції – це ті найменші елементи, що об'єднують учнів, учителів та батьків в один колектив, в одну сім'ю.

Успішна соціалізація здійснюється в процесі навчально-виховної діяльності. Навчально-виховна діяльність: перехід від монологічних методів до діалогу та полілогу, це обмін думками з тієї чи іншої теми, де кожен учасник має власну відмінну точку зору; активізація діяльності учнів завдяки використанню інтерактивних форм організації навчально-виховного процесу; надання учням права вибору рівня навчальних досягнень і способу виконання завдань; диференціація і профілізація змісту освіти; напрямки перебудови процесу засвоєння знань стають засобами розвитку особистості.

Компетентнісний підхід являє собою сукупність принципів визначення цілей освіти, що виражаються в навчанні, самовизначенні, самоактуалізації, саморозвитку індивідуальності студентів, відбору змісту освіти та організації освітнього процесу, орієнтованих на придбання педагогічних компетенцій, і навіть оцінки їх освітніх результатів.

Особливістю компетентнісного підходу є організація освітнього процесу значною мірою орієнтованого на процес навчання, активного та самостійного оволодіння теоретичних та прикладних знань. Одним із показників соціалізації є професійна соціалізація, під якою, з одного боку, розуміється процес входження індивіда у професійне середовище, засвоєння професійних знань і навичок, оволодіння професійними цінностями, професійною мовою спілкування, а, з іншого боку, процес активної реалізації професійного досвіду, що накопичується, вибір оптимального поведінкового рішення, що передбачає безперервне професійне саморозвиток та вдосконалення.

До основних професійних компетенцій належать такі.

1. Когнітивна компетенція, яка знаходить відображення у здатності студента до систематизації, структурування, перенесення освоєних способів діяльності в нову ситуацію, оцінки навчально-пізнавальної інформації та ін. Її значення та важливість обумовлені тим, що вона:

- формує систему наукових знань та пізнавальних умінь та навичок;
- сприяє розвитку наукового світогляду та моральних якостей;
- розвиває пізнавальні здібності студентів, їх активність та творчу самостійність;
- виявляє потенційні можливості студентів та сприяє їх реалізації;
- долучає студентів до пошукової, дослідницької пізнавальної діяльності.

2. Методична компетенція, що виявляється у здібності та готовності вчителя до самостійного вибору та застосування методів, форм та технологій навчання. Ознаками методичної компетентності, що відбулася, є діяльність з науково обґрунтованого проектування, конструювання та моделювання навчального процесу, спрямованого на навчання школярів, здатність вчителя до методичного мислення, рефлексії.

Основними компонентами методичної компетенції є знання у галузі дидактики, методики навчання предмету, уміння конструювати навчальний процес, конкретні дидактичні ситуації з урахуванням психологічних механізмів засвоєння знань, і навіть індивідуальних особливостей учнів.

3. Комунікативна компетенція як показник поінформованості педагога про цілях, сутності, структурі, засобах, особливостях педагогічного спілкування; рівня володіння комунікативними технологіями; індивідуально-психологічних якостей вчителів; прагнення до вдосконалення комунікативної діяльності; здібності до творчого вирішення завдань, що виникають у процесі педагогічного спілкування.

Вона передбачає певний рівень розвитку соціальної сенситивності, соціальної спостережливості, пам'яті та мислення (розуміння), уяви, що виявляються найбільш повно в рефлексивності, емоційній чуйності (емпатії) і т. д.; є певний рівень знань та вмінь, що

забезпечують комунікації.

Комунікативна компетенція виражається також гуманістичною спрямованістю, здатністю відчувати іншого, адекватно сприймати його, бути готовим співпрацювати, взаємодіяти, бути особисто зацікавленим у добробуті інших, тобто у прояві емпатії. Вона розкривається у ставленні до людей, до самого себе, особливостях взаємовідносин між людьми, вмінні контролювати та регулювати свою поведінку, доводити, грамотно аргументувати свою позицію та проявляється в умінні моделювати особистість співрозмовника, домагатися реалізації комунікативної інтенції за допомогою вербальних та невербальних засобів та технологій, тобто продуктивно виходити з конфліктної ситуації.

4. Дослідницька компетенція володіє методологічними знаннями та вміннями, технологією дослідницької діяльності і виявляє готовність до їх використання у професійній діяльності, що включає науково-дослідну та інноваційну діяльність у школі.

Отже, соціалізація особистості охоплює всі сфери її життєдіяльності, впливає на вибір способу життя і цей вплив носить двосторонній характер, тобто обраний спосіб (стиль) життя впливає на подальше формування соціально-активної особистості. У даній роботі становлення соціальної особистості, формування засад саме здорового способу життя розглядається крізь призму соціалізації людини. Складовими процесу соціалізації є:

1. Підготовка до суспільного життя: формування та засвоєння навичок демократичної культури, виконання громадянських обов'язків, взяття відповідальності за себе, родину, суспільство.

2. Оволодіння загальнолюдською і національною культурою: формування цілісного світогляду, опанування таких соціальних навичок, як моральне ставлення до людей, терпимість щодо соціальних, національних, етнічних, релігійних, статевих розбіжностей, шанування прав та свобод людини, навичок співробітництва, позитивного розв'язання конфліктів, підтримки загальної безпеки.

3. Соціально-політична адаптація: розвиток навичок спілкування, культури комунікацій, самопізнання, самооцінки, самовизначення; адекватної оцінки світу, політичної ситуації, власної позиції тощо.

4. Соціально-професійна орієнтація: усвідомлений вибір життєвих стратегій, реалізація прав і можливостей шляхом самовиховання, самовизначення, самооцінки інтересів, здібностей, нахилів, мотивації майбутнього соціального і професійного розвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алексєєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики. Науково-методичний посібник. - К., 2007. – 152 с.

2. Антонова О.Є., Маслак Л.П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А.Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. С.81-109.